

Országgyűlési Könyvtár

Szinainé László Zsuzsa

Amikor 1995-ben napvilágot látott a Nemzeti Kulturális Alap meghívásos pályázata, könyvtárunk – a megtiszteltetés érzékelése mellett – nehéz döntés előtt állt, pályázzunk-e, s ha igen, milyen formában tudjuk megoldani a feladatot.

A dilemma lényegében abból adódott, hogy a könyvtárban eleve két adatbázis készült, 1990-1993 között a TEXTAR 6.7, 1994-től a TEXTAR 7.6 verziója alapján dolgoztunk. A régebbi adatbázis konverziójára sor került ugyan, de az eltérő mező-szerkezet miatt nem minden adatelem, s főként nem minden index volt hasznosítható. Az átállásból adódóan a feldolgozás területén elég nagy lemaradás volt, így további többletterhelést nemigen lehetett vállalni. Ugyanakkor tudatában voltunk annak, hogy a retrospektív konverzió „melléktermékeként” létre lehet és kell hoznunk egy HUNMARC konverziós lehetőséget, mely azt is biztosítja, hogy teljes adatbázisunk (adatbázisaink) bármikor konvertálhatók, s így mind a hazai rendszerbe való bekapcsolódásunk, mind a későbbiek során egy, bármely választott integrált könyvtári rendszerre való átállás egyszerűbbé válik.

Döntésünket tovább nehezítette – s egyben könnyítette –, hogy a könyvtár főgyűjtőkörének és profiljának megfelelően a hagyományos könyvtári feldolgozás mellett folyik a jogi dokumentáció. Ezen a te-

rületen az évek során a külföldi megjelenésű jogi szakirodalom katalóguscéduláiból jelentős mennyiség halmozódott fel, mivel ez az adatgyűjtemény egyben a jogi szakbibliográfiák alapjául is szolgált. Az érintett területek szakembereinek (könyvtári, jogi, informatikai) többszöri konzultációja után úgy döntöttünk, benyújtjuk pályázatunkat, melyet meg is nyertünk.

A pozitív döntést követően azt is el kellett döntönnünk, milyen megoldási formát válasszunk, tekintettel arra, hogy felszabadítható feldolgozó kapacitással a könyvtár nem rendelkezett. Első lépésként felvettük a kapcsolatot azokkal a nemzetközileg ismert cégekkel, melyek köztudottan foglalkoznak katalóguskonverziós kérdésekkel (DMP – Direct Marketing Press, OCLC – Online Computer Library Center). Mindkét helyről leírást kaptunk az általuk alkalmazott módszerekről, a pénzügyi és egyéb feltételekről. A két ajánlat közül az OCLC tűnt ígéretesebbnek, akikkel fel is vette a könyvtár a kapcsolatot. A kapcsolatfelvétel eredményeként próbafeltűrésre került sor, általunk kiválasztott 100 tétel címleírását juttattuk el hozzájuk, hogy megnézzük, anyagunk milyen találati arányra számíthat a cég adatbázisban. Viszonylag rövid idő elteltével a MARC formátumban visszakapott anyag 89%-es találatról adott számot. Újabb megoldandó feladat

előtt álltunk, ugyanis a MARC-ot vissza kellett konvertálnunk a TEXTAR 7.6 formátumára. Időközben megérkezett a tételes árajánlat, a keresés, oktatás stb. költségeinek részletezésével, s rövid számolás után kiderült, hogy a pályázaton nyert 2 millió Ft – és a könyvtár által biztosított 240 ezer Ft – együttesen sem fedezné, hogy az előkészítést végző munkatársak bérét és a konverziós program előállítási díját kifizessük.

Mindezek alapján a munkában érintett szakterületek és a könyvtár vezetősége úgy határozott, hogy megkíséreljük önerőből elvégezni a munkát. Mivel szabad feldolgozói erővel, idővel nem számolhattunk, a könyvtár valamennyi részlegének felajánlottuk, hogy aki akar, részt vehet a munkában. A kényszer mellett több érvünk is volt e megoldás mellett. Pszichológiailag az a tény, hogy a könyvtár egyéb területein dolgozók hajlamosak a feldolgozói munka „pepecselés” jellegének hangoztatására, s gondoltuk, nem árt, ha a kollégák is kipróbálják, hogy működik ez a tevékenység a gyakorlatban. Több olyan munkatárs is jelentkezett, aki rögzítési gyakorlattal nem, vagy kevésbé rendelkezett. A könyvtár dolgozói a visszakeresés, használat szintjén általában ismerik a TEXTAR 7.6-ot, de mint tudjuk, egy rendszer használata és építése nem ugyanazt jelenti, így többeknek meglepetést okozott, mennyivel bonyolultabb az adatfelvitel a rendszerbe, mint a keresés.

A könyvtár informatikai részlege önálló adatbázist nyitott TEXTAR 7.6 alapon, melyben a Feldolgozási Osztály munkatársai (címleírók és szakozók egyaránt) kipróbálhatták, mennyiben alkalmas az új leírási szabványoknak megfelelően kialakított mezőszerkezet a régebbi anyagok géprevitelére, illetve, hogy hol kell módosításokat végrehajtani. Ezalatt külső cégekkel való tárgyalást követően (konverziós programok megrendelése) a gazdasági szakemberekkel számításokat végeztünk, hogyan tudjuk dotálni a munkában részt vevőket. A speciális felvívő program (a TEXTAR 7.6 régi szabványoknak

megfelelő mezőszerkezet kialakítása) és a HUN-MARC konverziós program elkészítése összesen 600 000 Ft-ba került. Biztosítanunk kellett az előkészítő (a feldolgozásra szánt anyag kiemelése) és adminisztrációs munka (feldolgozandó cédulák elosztása, pénzügyi adminisztráció, a visszaérkező cédulák helyzetétele stb.) megfelelő díjazását is. Fentiek elkülönítése után a munkában részt vevőknek a következő díjtételeket alakítottunk ki: egy tétel rögzítése 70.-; ellenőrzése 35.- Ft volt.

A könyvtár különféle területén dolgozó, a szakirodalomban, illetve az ezen alapuló tájékoztatásban jártas munkatársak bevonásával több megbeszélést tartottunk, melyek során megegyeztünk abban, hogy

- ☉ jelen fázisban csak a hagyományos könyv jellegetű dokumentumok gépre vitelével foglalkozunk (kizárva a folyóirat-számokat, különlenyomatokat, analitikus feldolgozásokat), de nem tekintünk el a többkötetes és sorozati művek konverziójától;
- ☉ nem vesszük fel az építendő adatbázisba a cirill betűs műveket, mivel az átírási szabványok változása a mechanikus konvertálást nem teszi lehetővé;
- ☉ a rögzítendő dokumentumok körét nem a szak-katalógus alapján (noha könyvtárunk speciálisan szerkesztett katalógusa erre is lehetőséget biztosított volna), hanem a könyvtár helyrajzi (raktári) nyilvántartására építve válogatjuk ki.

Elsőként a jogi dokumentáció cédulaanyagát rendeztük, mely tartalmában és minőségében egyaránt az érintett tudományterület szakirodalmának legjavát reprezentálja. Ennek fenti szempontok szerinti átválogatása után jelöltük ki azt a számtartományt, melynek fentiek szerinti anyagával – időben visszafelé haladva – a feldolgozandó dokumentumok körét kibővítettük.

A munkában részt vevő kollégáknak „házi továbbképzést” tartottunk géphasználatról és rögzítési szabályzatokról. A retrospektív konverzió rögzítési szabályzatát minden résztvevő megkapta, részletes és rövidített formában egyaránt, de ezek számítógépen is hozzáférhetőek voltak. A könyvtár a munkavégzés időtartama alatt biztosította, hogy mindazok, akik otthon nem rendelkeztek számítógéppel, munkaidőn túl a könyvtárban is végezhetek adat-rögzítést. Folyamatos volt a konzultálási lehetőség a feldolgozó munkatársakkal.

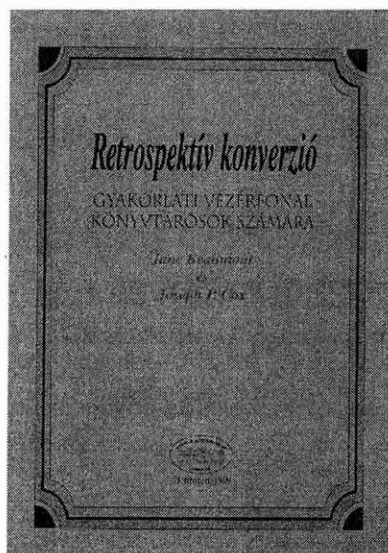
Általában 100-100 tételt kaptak a munkában részt vevők, ennek leadásakor az elsődleges ellenőrzésre, az észlelt hibák kijavítására azonnal sor került. Ezt követte a rögzített rekordok összetöltése, illetve az újabb rögzítendő anyag kiosztása. A teljes feldolgozás után a feldolgozó munkatársak tételes ellenőrzést végeztek, index-egységesítést, névformák egységesítését.

Noha a pályázati kiírás követelményei között a tárgyi feltárás (szakozás) rögzítése nem volt követelmény, mi éppen feltáró rendszerünk egységessége érdekében ezt is gépre vittük. Könyvtárunkban

egyedi szakrendszer és – az idők során elveiben is többször változott – tárgyszavazás működik. A feldolgozás befejezése után ennek egységesítésére és a ma alkalmazott tárgyszó, illetve szakrendszerhez való közelítésére is sort kerítettünk.

A retrospektív konverzió munkáiban 25 munkatárs vett részt, az adminisztrációt és az előkészítést 6 fő végezte. A munka során 8150 tételt vittünk gépre, mely jelenleg a könyvtár könyv-adatbázisai között külön, RETRO adatbázisként szerepel.

A szubjektív tapasztalat: A munkában részt vevő munkatársak szerették a „retro”-t, kissé átértékelték a feldolgozással, rögzítéssel kapcsolatos nézeteiket, többen most nyertek betekintést könyvtárunk szakirodalmának gazdaságába, s bármikor örömmel folytatnák ezt a tevékenységet. Ez utóbbit a könyvtár is tervezi, amint erre a lehetőségek adtak lesznek. Az objektív tapasztalat (mely részben ugyancsak lehet szubjektív): az adatbázist használják, s a feltárt időszak (1965-ig zömében, szórványosan 1960-ig) külföldi állam- és jogtudományi szakirodalmi anyagának újabb feltárását és gépi visszakereshetőségét teszi lehetővé.

A közelmúltban jelent meg a kötet Gomba Szabolcsné fordításában.